

ISSN 2091-5187

СЕРВИС

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ЖУРНАЛ

№4/1

2024

СЕРВИС

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ 2024 йил, 4/1-сони

Муассис: Самарқанд иқтисодиёт ва сервис ин ститутути

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги томонидан 2008 йил 31 декабрда
0561-рақам билан рўйхатга олинган.

ЎзР ОАК Риёсатининг 19.03.2017 й., 239/5-сонли қарори билан эътироф этилган

**Тахририят ижодий
жамоаси:**

Бош муҳаррир:

и.ф.д., проф. М.Э.Пўлатов

Бош муҳаррир

ўринбосари:

и.ф.н., проф. Д.Х.Асланова

Масъул котиб:

и.ф.д., проф. М.Қ.Пардаев

Муҳаррирлар:

и.ф.д., доцент Ф.А.Сафаров

PhD, доцент И.М.Пардаева

А.Х.Мингбоев

Техник муҳаррир:

и.ф.н., проф. А.Н.Холиқулов

Корректор:

PhD, доц. С.А.Бабаназарова

Саҳифаловчи:

PhD Х.Н.Очилова

1 йилда 4 маротаба

чоп этилади.

Ўзбекистон худудида

тарқатилади.

Тахририят манзили:

140100, Самарқанд шаҳар,

Амир Темур кўчаси, 9-уй,

тел.: +998(66)233-28-38,

+998(97)913-74-40

факс: +998(366)231-12-53

эл.почта:

samisiservis@mail.ru

Тахририят кенгаши раиси:

М.Э.Пўлатов – Самарқанд иқтисодиёт ва сервис
институтути ректори, и.ф.д., профессор

Тахририят кенгаши раиси ўринбосари:

Д.Х.Асланова – СамИСИ илмий ишлар ва
инновациялар бўйича проректори, и.ф.н., профессор

Тахрир кенгаши аъзолари:

Б.А.Бегалов – Ўзбекистон Республикаси Президенти
хузуридаги Статистика агентлиги директори, и.ф.д.,
профессор

М.Қ.Пардаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.К.Ғоибназаров – и.ф.д., профессор.

М.М.Мухаммедов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Д.Р.Зайналов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

О.М.Муртазаев – ТДИУ СФ директори, и.ф.д., проф.

М.Р.Болтабаев – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Р.Х.Эргашев – ҚарМИИ профессори, и.ф.д.

И.С.Тўхлиев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

К.Б.Уразов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Қ.Ж.Мирзаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.И.Исроилов – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Г.М.Шодиева – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.Абдукаримов – СамИСИ профессори, и.ф.н.

Р.Қобилов – Самарқанд вилояти ҳокими ўринбосари

С.Н.Тошназаров – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Р.Н.Нормахматов – СамИСИ профессори, т.ф.д.

А.Бектемиров – СамИСИ профессори, и.ф.д.

О.М.Пардаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

М.Т.Алимова – СамИСИ профессори, и.ф.д.

З.Дж. Адилова – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Ш.О.Қувондиқов – СамИСИ профессори в.б., иқтисод
фанлари доктори

Л.Н.Халикова – СамИСИ профессори, DSc

Ф.А.Сафаров – СамИСИ доценти, DSc

А.М.Каримова – СамИСИ профессори в.б., DSc

Zubayda Ubaydullayevna Shodmanova Xizmat ko'rsatish sohasidagi korxonalarning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash choralarini o'rganish va takomillashtirish	73
Дурбек Мирзаахмадов Хизмат кўрсатиш корхоналари рақобат устунлигини таъминлаш механизмлари	78
Bobir Xo'jaqul o'g'li Qilichov Xizmat ko'rsatish sohasi bo'lgan sug'urta va turizm korxonalari samaradorligining qiyosiy tahlili	82
ТУРИЗМ ВА МЕҲМОНХОНА ХЎЖАЛИГИ	
Дилбар Хасановна Асланова, Нигина Тажиевна Юсупова Оценка перспектив создания кластера в туристском секторе экономики Республики Узбекистан	87
Райхона Садриддиновна Амриддинова, Сардор Олимович Рахимов Сотрудничество между туроператорами и гостиницами как залог успешной продажи гостиничных номеров в Узбекистане	94
Farrux Oltinboyevich Husanov Turistik oqimlar va transport masalalarini modellashtirish	98
Suxrob Ramazonovich Bobokalonov Buxoro viloyatida joylashgan Afshona qishlog'ida turizm shaharchasini tashkil etish loyihasini amalga oshirish istiqbollari	102
G'ayrat Soyibovich Raupov Turizm xizmatlarini diversifikatsiyalash jarayonining konseptual modeli va diversifikatsiya matritsasi	110
Shohista Bobobekovna Toyirova O'zbekistonda ekologik turizmning yangi turizm yo'nalishi sifatida rivojlanish tendensiyasi	115
Камилла Бахромовна Суюнова Худудий брендни шакллантириш мақсадида давлат-хусусий шериклик алоқаларини ривожлантириш истиқболлари	119
Latofat Tolibovna Yo'ldosheva Samarqand viloyati turizm sohasining rivojlanish holati va tendensiyalari	123
Матлуба Абдиманабовна Куймуратова Жаҳонда туризмнинг ҳолати ва ривожланиш истиқболлари	127
Kamol Sharifovich Yuldashev Xalqaro tajriba asosida O'zbekistonga mustaqil turistlarni jalb qilishda viza siyosatining ta'siri	132
Азиза Пирмаматовна Махмудова Туризм соҳасини инновацион ривожлантириш йўллари	137
Marjon Komilovna Sharifova Ziyorat turizmini strategik rivojlantirish va tahlil qilish yo'llari	140
КИЧИК БИЗНЕС ВА ОИЛАВИЙ ТАДБИРКОРЛИК	
Умар Худайбердиев Оила муносабатларидаги муаммолар ва уларнинг ечимлари	145
Акрам Одилович Очилов, Жаббор Махмудович Суюнов Критерии оценки деятельности субъектов предпринимательства в регионах	147
Шавкат Собирович Олтаев Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг экспорт салоҳиятини ошириш йўллари	152

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2019-2025 йилларда Ўзбекистон Республикасида туризм соҳасини ривожлантириш Концепцияси” ПФ-5611-сон Фармонида 1-сонли иловаси
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 28 апрелдаги “Рақамли иқтисодиёт ва электрон ҳукуматни кенг жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида” ги ПК-4699-сон Қарори
4. Tukhliev, I. S., & Abdukhmidov, S. A. (2021). Strategic planning processes in regional tourism in the digital economy. *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*, 2(5), 22-27.
5. Tuxliyev, I. (2024). Yangi O‘zbekistonda turizmning drayver sifatida barqaror rivojlanish yo‘nalishlari.
6. Makhmudova, A., & Meyliyev, A. (2022). Modern approaches to improving the efficiency and quality of camping services and the practice of their application. *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*, 3(3), 59-62.

<p>А.Махмудова</p> <p>Пути инновационного развития туризма</p> <p>Аннотация. В данной статье представлен анализ путей инновационного развития туристической сферы и факторов, влияющих на ее развитие.</p> <p>Ключевые слова: инновации, туристические организации, нематериальные активы, местные и иностранные инвестиции, привлекательные туристические продукты.</p>	<p>A.Makhmudova</p> <p>Ways of innovative development of tourism</p> <p>Abstract. This article provides an analysis of the ways of innovative development of the tourism sector and the factors affecting its development.</p> <p>Keywords: innovation, tourism organizations, intangible assets, local and foreign investment, attractive tourism products.</p>
--	--

Marjon Komilovna Sharifova – SamISI magistranti

ZIYORAT TURIZMINI STRATEGIK RIVOJLANTIRISH VA TAHLIL QILISH YO‘LLARI

Annotatsiya: Maqolada ziyorat turizmi industriya sifatida shakllantirish ziyorat xizmatlarni amalga oshirishning miqdoriy hajmini va ularning sifat tomonlarini, shuningdek ziyorat tadbirkorlik subyektlarning xizmat ko‘rsatish faoliyatining iqtisodiy o‘zgarishi darajasini aks ettiruvchi ma‘lum iqtisodiy ko‘rsatkichlar tizimi yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: turizm, ziyorat turizmi, tarixiy obidalar, ziyorat xizmatlari, turistik xizmatlar, industriya, strategik rivojlanirish.

Kirish. O‘zbekistonda turizm sohasidagi oliy ta‘lim muassasalarining reytingi va raqotbardoshligini oshirishga, turizm industriyasining zamonaviy talablariga muvofiq raqotbardosh malakali kadrlar tayyorlashga, ta‘lim sifatini oshirishga, ta‘lim jarayoniga investitsiyalar, innovatsiyalar va yuqori texnologiyalarni joriy qilish masalalariga alohida e‘tibor berilmoqda. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasida «2026-yilga turizm sohasida band bo‘lgan aholi soni 2 baravarga oshirib, 520 ming nafarga yetkazish»¹ vazifasi belgilangan. Bu borada YUNESKO ro‘yxatiga kiritilgan davlat turistik obyektlaridan ichki va kiruvchi turizmni rivojlantirishda keng foydalanish, sohaga investitsion mablag‘larni jalb qilishning “sinergetik samara beruvchi turli nisbatdagi kombinatsiyalarini qo‘llash, turizm sohasida yuqori malakali kadrlarni tayyorlash, ularni qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimini takomillashtirish, turizm sohasida xalqaro talablarga javob beradigan uzluksiz, ko‘p bosqichli ta‘lim tizimini yaratish, turizm sohasidagi gid-tarjimon, ekskursiya yetakchisi va yo‘riqchi-yo‘l boshlovchilarning kasbiy malakasini sertifikatlashtirishni ham ko‘zda tutuvchi yuqori malakali kadrlar tayyorlashning sinergetik samara beruvchi tizimini yaratish masalalari yuzasidan ilmiy izlanishlarni yanada kengaytirish bo‘yicha keng ko‘lamli tadqiqotlar olib borilishini taqozo qilmoqda.

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining «2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida»gi PF-60-son Farmoni.

XX-asrning 70 yillaridan boshlab turizm ko‘proq olamshumul ko‘lam kasb etib bormoqda. Buning natijasida xalqaro ko‘lamli turizm bozori shakllandi. Bugun deyarli barcha mamlakatlar, jumladan, O‘zbekiston ham uning faol ishtirokchisiga aylanishga intilmoqda. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ushbu soha bilan bog‘liq amaliy ishlar oxirgi yillarda misli ko‘rilmagan darajada jadallashmoqda.

Aytish joizki, inson ma‘naviy kamolotining shakllanishida ziyoratgohlarga borish, tarixiy obidalariga tashrif buyurish muhim ahamiyatga egadir. Mamlakatimizda ko‘plab ziyorat turizmini rivojlantirish borasida qaratilayotgan e‘tibor sifatida bir qancha tarixiy obidalariga obyektlari, shuningdek, Makka va Madina, nafaqat haj va umra ibodati ado etiladigan muqaddas maskan ekanidan, balki islom dini kesimidagi diniy turizmning bosh manzillariga aylangani ayni haqiqatdir.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Bugungi kunda turizm sohasi eng yirik xizmat ko‘rsatish sohalaridan biriga aylanib bormoqda. Har qanday mamlakatning iqtisodiy rivojlanish darajasidan qat‘iy nazar turizmni rivojlantirishi mumkin. Shu bois, so‘nggi bir necha o‘n yilliklarda jahonda turizmning, shuningdek, qisqa muddatda yuqori daromad keltira oladigan sohalarining rivojlanish tendensiyasini kuzatishimiz mumkin. Ziyorat turizmi esa turizm sohasining eng rivojlanadigan yo‘nalishlaridan biridir. Ziyorat turizmi strategik rivojlantirish bo‘yicha bir qancha olimlar ilmiy-tadqiqotlar olib borishgan. Edvard Shils ziyoratlar va muqaddas joylarga sayohatlarni jamiyatga ta‘siri nuqtai nazaridan tahlil qilgan. Donald M. Lyuis Hindistondagi ziyorat turizmini o‘rgangan. U o‘z tadqiqotlarida, ziyoratning folklor va madaniy aspektlariga, hamda uning insonlar orasidagi ijtimoiy aloqalarga qanday ta‘sir ko‘rsatayotganiga to‘xtalib o‘tgan. Maykl R. Xall ziyorat turizmining psixologik, ijtimoiy va iqtisodiy ta‘sirini o‘rgangan.

O‘zbekistondagi olimlar ham ziyorat turizmi sohasiga qiziqish bildirgan va bu mavzuda turli tadqiqotlar olib borgan. Ziyorat turizmining O‘zbekistondagi aspektlarini o‘rganishga qaratilgan ishlar asosan diniy va madaniy turizm, uning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy ta‘sirini bilan bog‘liq. N.Tuxliyev, I.S.Tuxliyev, M.Q. Pardayev¹, B.N.Navro‘z-zoda, N. Ibragimov². S.Abduhamidov, R.Hayitboyev va boshqalarning ilmiy tadqiqotlarida keng yoritilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu maqolada ziyorat turizmi strategik rivojlantirish va tahlil qilish borasida kuzatish, mantiqiy tahlil, nazariy tahlil, tizimli tahlil, sintez, abstraksiya, induksiya, deduksiya usullaridan samarali foydalanildi.

Tahlil va natijalar. Milliy statistika tizimidagi 2017-2023 yillar oralig‘idagi Ziyorat turizm sohasining rivojlanish ko‘rsatkichlari tahlili o‘tgan 7 yil davomida sohaning jadal sur‘atlar bilan rivojlanib borganligini ko‘rsatadi (1-jadval).

1-jadval

O‘zbekistonda ziyorat turizm sohasining asosiy ko‘rsatkichlari dinamikasi

№	Ko‘rsatkichlar	Yillar						
		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	Mamlakat ichidagi turizm iste‘moli, mlrd. so‘m	13576,2	14010,7	13772,5	16568,3	20561,3	27696,0	5271,2

¹ O‘zbekiston Respublikasining O‘RQ-549-sonli «Turizm to‘g‘risida»gi Qonuni. 2019 yil 18 iyul. O‘zbekiston Respublikasi O‘RQ-598-sonli «Investitsiyalar va investisiya faoliyati to‘g‘risida»gi 3. O‘zbekiston Respublikasining «Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to‘g‘risida»gi Qonuni 2021 yil 21 aprel. O‘zbekiston Respublikasining «Madaniy boyliklarning olib chiqilishi va olib kiritilishi to‘g‘risida»gi Qonuni 2018 yil 18 aprel. O‘zbekiston Respublikasining «2019-2025 yillarda turizm sohasini rivojlantirish Konsepsiyasi» O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2019 yil, 13 yanvar, 1-2 – son.Pardayev M.Q. va boshq. Xizmat ko‘rsatish, servis va turizm sohalarini rivojlantirish: muammolar va ularning yechimlari. Monografiya.– T.: Iqtisodiyot-moliya, 2008.– 260 b. Pardayev M.Q. Ekologik turizm asoslari. – Toshkent: Navro‘z nashriyoti, 2015. 95-b Pardayev M.Q., Atabayev R. Turizm resurslarini tahlil qilish va baholash

²Тухлиев И.С., Пардаев М.К. Туризм бозорининг шаклланиши, ривожланиши ва ўзига хос хусусиятлари. – Т.: «NOSHIRLIK YOG‘DUSI», 2010. – 76 б. -4,6 б.т., Navruz-Zoda B., Ibragimov N. Ways of Applying Destination Management Concepts to the Development of Internal Tourism in Uzbekistan //International Tourism and Hospitality in the Digital Age.USA. – 2015. – 174-192 pp.

№	Ko‘rsatkichlar	Yillar						
		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
2	Ziyorat turizm sohasi tomonidan taklif etilgan xizmatlar hajmi, mlrd. so‘m	6651,7	7203,8	7809,0	8261,9	8658,4	9333,8	8540,4
3	Ziyorat turizm sohasida band bo‘lgan aholi soni, ming kishi	185,0	188,4	170,9	187,6	201,0	230,5	189,2
4	Ziyorat turizm sohasi bilan bog‘liq xizmat ko‘rsatish sohalari faoliyat natijalari							
	Yashash va ovqatlanish xizmatlari, mlrd. so‘m	1118,7	1302,5	1502,5	1693,8	1823,9	1967,1	1690,2
	Madaniyat va san‘at, mlrd. so‘m	354,6	373,5	414,7	439,3	547,8	655,8	624,5
	Tashish va saqlash, mlrd. so‘m	14052,3	14905,7	15725,5	17509,0	18713,4	19950,6	19520,2
	Savdo xizmatlari, mlrd. so‘m	12717,6	14095,8	15325,2	15483,6	16275,4	17429,9	17724,1

Ziyorat turizm samaradorligini oshirish imkoniyatini ochib berish, hamda ziyorat turizm faoliyatini baholash uchun xizmatlari samaradorligini ko‘rsatkichlarini ilmiy asoslash va ular uslubiyatini takomillashtirish yuqori iqtisodiy natija beradi (2-jadval).

2-jadval

Ziyorat turizm xizmatlari samaradorligini ifodalovchi ko‘rsatkichlar

№	Ziyorat turizm xizmatlarini samaradorligi	Aniqlash tartibi	Ma‘zmoni
1	Ziyorat turizmini tashkiliy-iqtisodiy samaradorligi	$K_{TIS} = \frac{\sum TIF}{MXF}$ K_{TIS} - Ziyorat turizmini tashkiliy-iqtisodiy samaradorligi $\sum TIF$ - Ziyorat turizmini tashkiliy-iqtisodiy faoliyatining umumiy qiymati MXF -ziyosat turizmining meyoriy asosida xarajatlari	Ziyorat turizmini tashkiliy-iqtisodiy samaradorligi umumiy qiymatiga tog‘ri keladigan
2	Ziyorat turizmi obyektlaridan foydalangan samaradorligi	$K_{TOS} = \frac{\sum XET}{Xs}$ K_{TOS} - Ziyorat turizmi obyektlaridan foydalangan samaradorligi $\sum XET$ –hajmi ziyorat xizmatlari hajmi som Xs -ziyosat obyektlar soni	Bitta ziyorat turizmi obyektiga to‘g‘ri keladigan ziyorat xizmatlar hajmi
3	Ziyorat turizmini xizmat korsatish samaradorligi	$K_{XKS} = \frac{\sum XET}{ETS}$ K_{XKS} - Ziyorat turizmini xizmat korsatish samaradorligi ETS -Ziyorat belgilangan meyorlar asosida ko‘rsatilgan yuqori sifatli xizmatlar hajmi	1 so‘mlik hajmi ziyorat turizmi xizmatini keladigan sifatli xizmatlar hajmi
4	Ziyorat turizmini hajmi samaradorligi	$K_{OX} = \frac{\sum Det}{\sum XET}$ K_{OX} - Ziyorat turizmini hajmi samaradorligi $\sum DET$ -ziyosat turizmidan olinadigan daromad,som	1 so‘mlik hajmi ziyorat turizmi oqimiga to‘g‘ri keladigan daromad

№	Ziyorat turizm xizmatlarini samaradorligi	Aniqlash tartibi	Ma’zmoni
5	Ziyorat turizmini xizmatlar rentabelligi	$R_{ET} = \frac{Fet}{\sum XET}$ R _{ET} -ziyosat turizmi xizmatlari rentabelligi Fet-ziyosat turizmida olinadigan sof foyda	1 soʻmlik ziyorat turizmiga toʻgʻri keladigan sof foyda
6	Ziyorat turizmini investitsiya samaradorligi	$K_{SI} = \frac{\sum Det}{\sum l}$ K _{SI} -ziyosat turizm investitsiya samaradorligi ∑ Det-ziyosat turizmida olinadigan daromad ∑ l-ziyosat turizmiga kiritiladigan jami investitsiya qiymati	1 soʻmlik ziyorat turizmi investitsiya mablagʻlariga toʻgʻri keladigan turistik tushum /daromad

Ziyorat turizmini samaradorligini oshirish bir qator xos yondashuvni talab etadi. Samarqand viloyatida ziyorat turizm xizmat koʻrsatish turlarining oʻziga xos xususiyatllari va rivojlanish tendensiyalari, ziyorat turizmi xizmatlar bozorini shakllantirish va rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy asoslari, hamda ziyorat turizm xizmatlari samaradorligini oshiruvchi omillari va ulardan samarali foydalanish yoʻnalishlari boʻyicha taklif va tafsiyalar ishlab chiqilgan. Ziyorat boshqa turlaridan alohida ajralib turadigan xususiyatiga ega. Samarqand viloyatida ziyorat sohasini rivojlantirish va samaradorligini oshirish imkoniyatlari mavjud. Samarqand viloyat ziyorat turizmi sohasi rivojlanish tendensiyasiga ega boʻlib, koronavirus pandemiyasi ziyorat turizmi taraqqiyotgan 2020 yilda sezilarli salbiy taʼsir koʻrsatdi.

Ziyorat turizm xizmatlaridan olingan daromad 2019 yilning oʻzining eng yuqori nuqtasiga erishib, 22,26 mlrd. sʻomni tashkil qilgan. Shu yoʻlda 70dan ortiq davlatlarga vizasiz rejimning joriy qilinishi, turizm modernizatsiyasi va monopoliyadan chiqarish boʻyicha qilingan iqtisodiy islohotlarning natijasi sababli ushbu natijaga erishilgan. Samarqand viloyatining ziyorat maskanlarini rivojlantirish boʻyicha sayyohlik imkoniyatlari juda xilma-xillikka boy. Ayniqsa, Respublikamizda taʼkidlash joizki ziyorat turizmi jahon iqtisodiyotida.

Ziyorat turizmi sohasi faoliyatining iqtisodiy samaradorligini tasniflovchi va rivojlantirish darajasini xarakterlovchi turli xil koʻrsatkichlar orqali namoyon boʻladi. Ziyorat turizmining ijtimoiy samaradorligini ish haftasi davomiyligini qisqartirish, yangi ish oʻrinlari sonini koʻpaytirish, mehnat va yashash sharoitlarni yaxshilash bilan ifodalaydi. Ziyorat turizmi korxonasidagi barcha tarkibiy boʻlinmalar samaradorligi kerakli darajada oshirish, bu umuman butun ekoturizm korxonasi samaradorligini kerakli darajada oshirish, bu umuman ziyorat turizmi korxonasi samaradorligini oshirishga olib keladi. Ziyorat korxonalarini faoliyati samaradorligini oshirish muammosi moxiyati har bir xarajat birligi uchun koʻrsatilgan ziyorat xizmatlar hajmini yoki undan olingan foydani maksimal darajada oshirishga erishish bilan belgilanadi.

5-jadval

Samarqand viloyatida ziyorat turizm rivojlanishiga taʼsir etuvchi omillar dinamikasi¹

№	Koʻrsatkichlar	Yillar					
		2018	2019	2020	2021	2022	2023
1.	Aholi jon boshiga yalpi hududiy mahsulot, ming soʻm X ₁	4359,8	5279,8	6025,9	6922,0	8151,7	9597,7
2.	Xorijiy investitsiya lar (turizm sohasi boʻyicha) ulushi, % da X ₂	4,0	2,2	2,8	4,7	27,8	27
3.	Turizm sohasida band boʻlgan xodimlar soni, kishi X ₃	9762	9691	8575	10375	10716	5941
5.	Ziyorat turizmida daromadlar, mlrd soʻm, Y	5,8	11,0	13,29	14,15	22,69	13,6

¹ Samarqand viloyati statistika boʻshqarmasi maʼlumotlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Ziyorat turizmi industriya sifatida shakllantirish ziyorat xizmatlarni amalga oshirishning miqdoriy hajmini va ularning sifat tomonlarini, shuningdek ziyorat tadbirkorlik subektlarning xizmat ko‘rsatish faoliyatining iqtisodiy o‘zgarishi darajasini aks ettiruvchi ma’lum iqtisodiy ko‘rsatkichlar tizimi bilan tafsiflanadi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, biz tadqiqot jarayonida erkli o‘zgaruvchilar (X) sifatida quyidagi omillarni oldik:

X_1 – Samarqand viloyatida aholi jon boshiga yalpi ichki mahsulot, ming so‘m;

X_2 – Samarqand viloyatida xorijiy investitsiya lar ulushi;

X_3 – Samarqand viloyatida turizm sohasida faoliyat yurituvchi xodimlar soni;

X_4 – Samarqand viloyatida atmosferaga chiqarilgan ifloslantiruvchi moddalar;

Y – Samarqand viloyatida ekoturizmdan olingan daromadlar.

Bunda biz quyidagi ko‘p omilli regressiya tenglamasi orqali Y va X o‘rtasidagi bog‘lanishni matematik modellashtirishimiz mumkin:

$$Y = b + v_1X_1 + v_2X_2 + v_3X_3 + v_4X_4 + ye \tag{2.1};$$

Bu yerda α – ozod had, $\beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4$ – tegishli koeffitsiyentlar, ε – xatolik.

Ziyorat turizmni rivojlantirishda, ayniqsa, uni rejalashtirishda prognoz qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa va takliflar. Xulosa o‘rnida shuni aytish mumkinki, turizm bugungi kunda eng daromadli sohalardan biri sifatida tan olinmoqda. Shu jihatdan ko‘pchilik davlatlar tomonidan turizmni rivojlantirish borasida bir qancha dasturlar ishlab chiqilmoqda. Mamlakatimiz iqtisodiy salohiyatini oshirishda turizm sohasi ham katta imkoniyatlarga ega. Asosan, xalqaro turizmni rivojlantirish borasida amalga oshirilayotgan ishlar natijasida ziyorat turizmi mamlakatimizda yetakchi sohalardan biriga aylanadi.

Fikrimizcha, turistik majmualar faoliyatini boshqaruv amaliyotida rivojlanish holatini baholovchi usullardan foydalanishda turistik majmualarning faoliyat ko‘rsatish tendensiyalari va qonuniyatlarini tahlil qilish, hamda boshqaruv strategiyalari tamoyillari asosida uning raqobatbardoshligini oshirish zarurligi baholanadi.

Barqarorlik – turistik majmua faoliyatining natijadorligidan, raqobatbardosh salohiyatini amalga oshirishdan, raqobatbardoshlik esa – turistik majmualarning ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish quvvatlaridan samarali foydalanish, hamda raqobatbardosh turistik mahsulotlarni ishlab chiqarishdagi imkoniyatini belgilashdan iborat bo‘lganligi uchun, bu tushunchalarning birga qo‘shilishini hisobga olish, turistik majmuaga o‘z raqobatbardoshligini oshirishning optimal strategiyasini shakllantirish imkonini beradi.

М.Шарифова	M.Sharifova
Пути стратегического развития и анализа паломнического туризма	Ways of strategic development and analysis of pilgrimage tourism
<p>Аннотация: В статье описана система некоторых экономических показателей, отражающих количественный объем реализации паломнических услуг и их качественные аспекты, а также уровень экономического изменения сервисной деятельности субъектов паломнического предпринимательства, для формирования паломнического туризма как индустрия.</p> <p>Ключевые слова: туризм, паломнический туризм, исторические памятники, паломнические услуги, туристические услуги, промышленность, стратегическое развитие.</p>	<p>Abstract: The article examines the quantitative and qualitative aspects of monitoring the implementation of a pilgrimage route, the formation of pilgrimage tourism as an industry, as well as a system of economic indicators for the development of services to business entities.</p> <p>Keywords: tourism, pilgrimage tourism, historical monuments, pilgrimage services, tourist services, industry, strategic development.</p>

ISSN 2091-5187

☞ “СЕРВИС” ☞

Журнал Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти таҳририят
бўлимида нашрга тайёрланди.

20.11.2024 йилда теришга берилди. 05.12.2024 йилда босишга рухсат этилди.
Офсет босма қоғози. Қоғоз бичими 60x84_{1/8}. “Times” гарнитураси. Офсет
босма усули. Шартли босма табоғи 15,76. Ҳисоб-нашриёт
табоғи 13,75. Адади 100 нусха. Буюртма № 0134А/24

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институтининг
матбаа бўлимида чоп этилди.
Лицензия № 025316.
Реестр № Х-119112.

Манзил: Самарқанд шаҳри, Шохрух кўчаси, 60-уй.

© Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти, 2024.